

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ Public Participation in Water Resources Management Case Study of Lam Dome Yai River Basin

อนุชา เพียรชนะ¹, จิริยา แก้วปัทมา² และ ชอผกา วงษ์สมบัติ³

Anucha Phianchana¹, Jiriya Kaewpatcha² and Chophaka wongsombut³

Received : 17 มี.ค. 64

Revised : 27 พ.ค. 2564

Accepted : 1 มิ.ย. 2564

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่แม่น้ำลำโดมใหญ่ 2) ศึกษาการมีส่วนร่วมและความต้องการของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ และ 3) ศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พื้นที่ศึกษา 6 อำเภอ ที่มีพื้นที่ติดกับลำโดมใหญ่ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคือ กลุ่มผู้ใช้น้ำ ราษฎรชาวบ้าน บุคคลที่ชุมชนเคารพนับถือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 91,048 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 400 คน สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยนำข้อมูลที่ได้ตามแบบสอบถาม นำเข้าสู่เวทีการประชุมแบบมีส่วนร่วมกับกลุ่มเป้าหมายเวทีละ 30คน/เวที ประกอบด้วย ผู้นำชุมชนท้องถิ่น ราษฎรชาวบ้าน ผู้นำศาสนา และตัวแทนชุมชน รวม 10 เวที

ผลการศึกษาพบว่า สภาพเศรษฐกิจประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นอาชีพหลัก ทำไร่เป็นอาชีพรอง มีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาทต่อเดือน และมีภาระและหนี้สิน สภาพสังคมส่วนใหญ่จะอาศัยอยู่ในพื้นที่ มากกว่า 25 ปีขึ้นไป และไม่คิดจะย้ายถิ่นฐานไปที่อื่น กลุ่มตัวอย่างมีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเองร้อยละ 73.30 โดยมีกรรมสิทธิ์การถือครองส่วนใหญ่จะมีโฉนดที่ดินเป็นของตนเอง ด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการน้ำ พบว่ากลุ่มตัวอย่างในภาพรวมมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง โดยเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมเป็นบางครั้งและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ 4-7 ครั้งต่อปี และมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมในภาพรวมระดับปานกลาง ส่วนปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนพบว่าปัญหาที่พบมากที่สุดคือประชาชนขาดความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรน้ำ ร้อยละ 49.00 รองลงมาคือปัญหาการจัดการทรัพยากรน้ำที่ประชาชนไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองต้องเข้าร่วมกับหน่วยงานอื่นจึงจะสำเร็จ ร้อยละ 46.00 และปัญหาขาดผู้นำที่มีความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรน้ำร้อยละ 44.50 ตามลำดับ ผลจากการจัดเวทีการประชุมแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความยั่งยืนจะต้องมีคณะทำงานในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด เพื่อเชื่อมประสานงานขอความช่วยเหลือ ประชาชนจะต้องเป็นส่วนสำคัญในการวางแผน และแจ้งความต้องการแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านทรัพยากรน้ำ เพื่อให้หน่วยงานนั้นดำเนินการตามความต้องการของประชาชนผู้ใช้น้ำ และเพื่อหาแนวทางและแหล่งงบประมาณเพื่อใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ, ลุ่มน้ำลำโดมใหญ่

Abstract

This research had objectives to 1) study the socio-economic conditions in the Lam Dome Yai River area, 2) study the participation and needs of people in water resource management, and 3) study solutions for solving problems in water resource management. Study areas were in 6 districts with an area adjacent to the large dome. The data was collected by using a questionnaire. The study population were people who use water, folk philosopher, persons respected by the community, the village headman and members

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี อีเมล: Anucha_p13@hotmail.com

² นักวิชาการสิ่งแวดล้อม โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

³ นักวิชาการสิ่งแวดล้อม โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

¹ Lecturer of the Department of Environmental Science, Ubon Ratchathani Rajabhat University, Email: Anucha_p13@hotmail.com

² Environmental Scholar Laem Pak Bia Environmental Research and Development Project As a result of royal initiatives

³ Environmental Scholar Laem Pak Bia Environmental Research and Development Project As a result of royal initiatives

of the local government organizations total 91,048 people. The sample group used in the study of 400 people. The statistics used to analyze the data were mean and standard deviation. By bringing the information obtained by the questionnaire leading into a participatory meeting with a target group of 30 people/stage. The target group consisted of local community leaders, folk masters, religious leaders and community representatives in total 10 stages.

The results of the study showed that economic conditions of most population do rice farming as their main occupation, do crop-farming as a secondary occupation, income were less than 5,000 baht per month and had a burden and debt. Social conditions, most people lived in the area for more than 25 years and did not intend to relocate to other areas. The sample group had 73.30% of their own holding land, with most of them having their own title deeds in terms of participation in water management. It found that the sample group participated at a moderate level. They took part in activities from time to time and took part in water resource management four to seven times a year. And they needed to participate in overall at a moderate level. As for problems and obstacles to the participation of people, the most common problem was people's lack of knowledge and ability to solve problems arising with water resources at 49.00 %. Followed by the problem of water resource management that people could not do it by yourself, they needed to join other organizations for success at 46.00%. And lack of knowledgeable leaders to solve water resource problems at 44.50% respectively. The results of a participatory meeting stage to achieve sustainability, there must be a working group at the sub-district, district and provincial levels, in order to coordinate the request for assistance. People must be an integral part of planning and reporting the need for an organization in charge of water resources. So that the organization in charge would take action to meet the needs of people who use water and to find guidelines and budget for water resources management.

Keywords : Participation, Water Management, Lam Dome Yai River Basin

บทนำ

แม่น้ำลำโดมใหญ่มีต้นกำเนิดจากเทือกเขาพนมดงรัก อยู่ระหว่างประเทศไทยและประเทศกัมพูชาประชาธิปไตย มีความยาวตามลำน้ำประมาณ 220 กิโลเมตร พื้นที่ลุ่มน้ำประมาณ 4,905 ตารางกิโลเมตร เป็นสายน้ำที่ไม่กว้างมากนัก แต่สามารถเป็นแหล่งพึ่งพิงของประชากรในพื้นที่ริมฝั่งแม่น้ำ และหมู่บ้านใกล้เคียง เนื่องมาจากสภาพป่าเป็นป่าเต็งรัง ป่าเบญจพรรณที่ปกคลุมอยู่พื้นที่รวมไปถึง พื้นที่ป่าดิบแล้ง ส่วนในฤดูน้ำหลากน้ำจะเอ่อล้นและไหลเข้าไปสู่ลำน้ำสาขา เช่น คลอง หนอง กุด ดังนั้น ลักษณะเด่นของลำโดมใหญ่ คือ มีห้วย 27 แห่ง และลำน้ำสาขา 44 แห่ง นอกจากการเป็นพื้นที่รองรับน้ำ ในฤดูน้ำหลาก ยังเป็นแหล่งอนุบาลปลารวมชาติ ส่วนในฤดูแล้งลำน้ำสาขาจะกลายเป็นแหล่งน้ำสำหรับการเลี้ยงสัตว์ และเป็นแหล่งอาหารของชาวบ้านปลูกผัก เก็บผัก หาหน่อไม้ ปลา หอย กุ้ง นอกจากนี้ ตลอดลำน้ำมีพื้นที่ที่มีสภาพ เป็นป่าเบญจพรรณของกลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ จึงเป็นแหล่งอาหารที่มีให้หากินได้ตลอดปี เช่น เห็ด หน่อไม้ สมุนไพร เป็นต้น และแหล่งพืชพันธุ์ที่ใช้ในการจักสาน เช่น ญ่าทางกา คล้า ผือ กก ซึ่งชาวบ้านนำมาใช้จักสานทำเสื่อ กระติบข้าว สร้างรายได้ ให้กับครอบครัว (เมธาวิ นินนันทน์, 2551: 5)

ในปัจจุบันได้เกิดปัญหาคุณภาพน้ำในแม่น้ำลำโดมใหญ่ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของการไหลของน้ำ หลังจากการสร้างเขื่อนลำโดมใหญ่แล้วเสร็จในปี 2546 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับและกักเก็บน้ำไว้ในลำโดมใหญ่ และลำน้ำสาขาสำหรับใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรและอุปโภคบริโภคได้ตลอดปี และในปี 2558 ช่วงเดือนมิถุนายน และกรกฎาคม เขตพื้นที่อำเภอนาเยีย อำเภอบุณฑล และอำเภอสว่างวีระวงศ์ จังหวัดอุบลราชธานี มักเกิดปัญหาการเกิดแพลงก์ตอนบลูม หรือเกิดการสะสมของสาหร่าย ซึ่งจะเกิดในช่วงฤดูแล้ง เดือนเมษายนถึงพฤษภาคมของทุกปี ได้เคยเกิดปรากฏการณ์ แพลงก์ตอนบลูม มีสาหร่ายเจริญเติบโตมากกว่าปกติ ส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตในน้ำ ได้แก่ ปลารวมชาติและปลาในกระชัง ตายลงเป็นจำนวนมาก ได้ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศในพื้นที่ เพราะลำโดมใหญ่จะไหลผ่านชุมชนต่าง ๆ เช่น ตำบลแก้งค้อ อำเภอนาจะหลวย ตำบลท่าโพธิ์ศรี อำเภอดงขุดม อำเภอนาเยีย ตำบลไร่ใต้ ตำบลสว่างวีระวงศ์ อำเภอสว่างวีระวงศ์

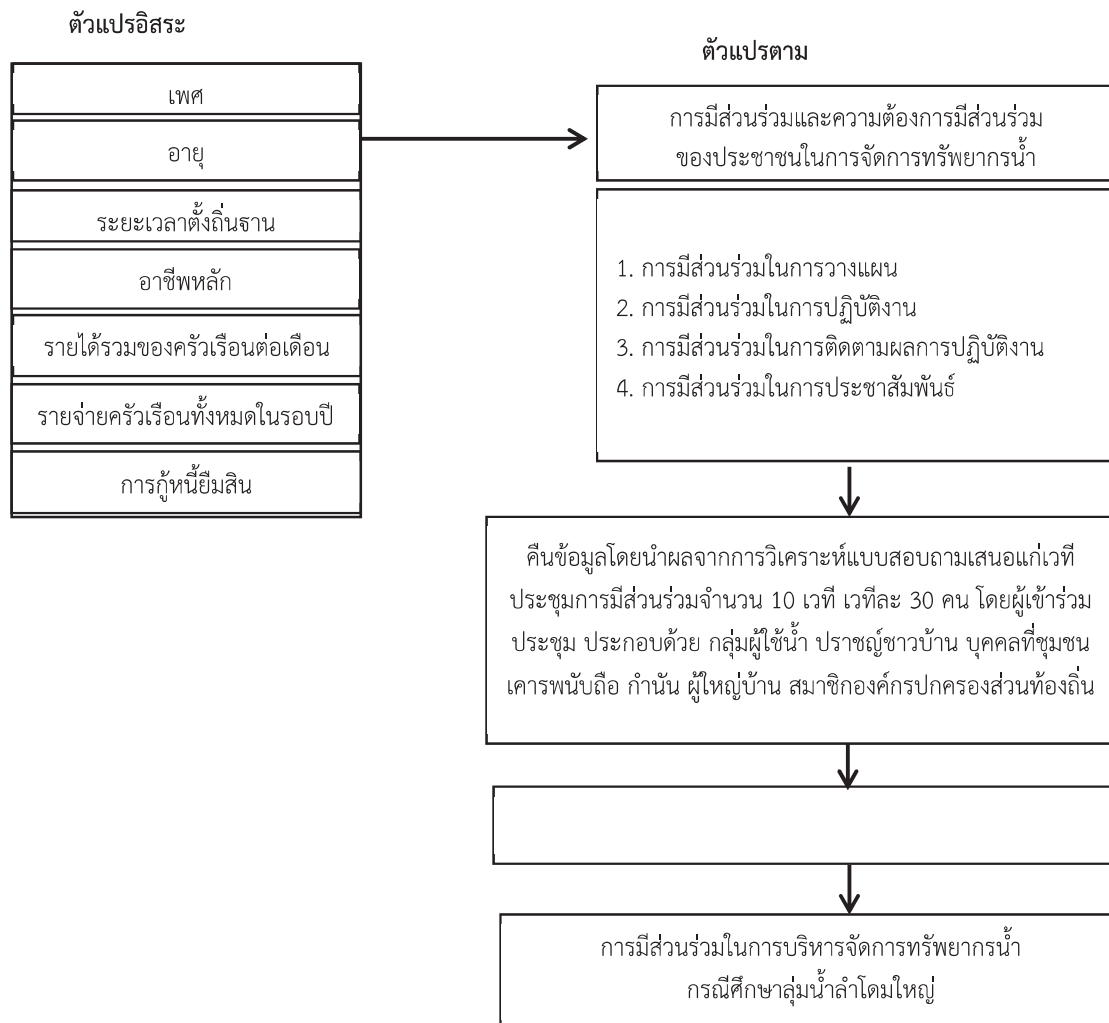
และตำบลโพธิ์ไทร อำเภอพิบูลย์รักษ์ และแต่ละชุมชนก็มีกิจกรรมที่แตกต่างกัน ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพน้ำ เช่น จำนวนพันธุ์ปลาลดลง การทำเกษตรริมตลิ่งได้สูญหายไป (กมล หอมกลิ่น, โสวัตรีน ถलग และวิพัทธ์ จินตนา, 2556: 23) ตลอดจนความเสื่อมโทรมของคุณภาพน้ำ อันเนื่องมาจากการขยายตัวของพื้นที่ชุมชน การขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม และการใช้สารเคมีในภาคเกษตรกรรมที่มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างภาคการเกษตร มาสู่ภาคอุตสาหกรรมเกษตรและการปลูกพืชพลังงานมากขึ้น รวมถึงการควบคุมการเปิด-ปิดเขื่อนลำโดมใหญ่ที่มีอิทธิพลต่อการระบายน้ำ จากสภาพปัญหาคุณภาพน้ำและการเปลี่ยนแปลงของระบบนิเวศลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ได้ส่งผลกระทบต่อ การดำรงชีพของชุมชนทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในปัจจุบันยังขาดการสำรวจติดตามคุณภาพน้ำ และผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน จำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะติดตามเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ เพราะงานวิจัยจะเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน รวบรวมประเด็นปัญหาจากชุมชน (จากด้านล่างสู่ด้านบน) โดยการบริหารจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วม ทั้งฤดูฝนและฤดูแล้งให้พื้นที่รู้จักระบบการจัดการ รู้ต้นทุนทางด้านน้ำทำให้เกิด การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้น้ำ การเพาะปลูกให้ เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และสภาพเหตุการณ์ที่ประสบอยู่ โดยกิจกรรมที่เกิดขึ้นแบบชุมชนจะเน้นทางด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงของสถาบันต่าง ๆ ในชุมชน จนส่งผลทำให้ชุมชนอยู่บนฐานของตนเองได้และอยู่ในเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง เมื่อได้ข้อมูลที่ชัดเจนมากขึ้นในเรื่องผลกระทบ จากความเปลี่ยนแปลง งานวิจัยครั้งนี้ ได้มุ่งเน้นให้ภาคีที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางการบริหารจัดการลุ่มน้ำลำโดมใหญ่อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่แม่น้ำลำโดมใหญ่
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและความต้องการของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ

กรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้แสดงกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษาลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจและสังคมของสุพัตรา สุภาพ (2548: 92-93), กวี วงศ์พุม (2553: 55-56), ณรงค์ เสียงประชา (2541: 25) และเขมิกา ยามะรัต (2527: 20) ซึ่งประกอบด้วย 7 ประการ ดังนี้ 1) เพศ 2) อายุ 3) ระยะเวลาตั้งถิ่นฐาน 4) อาชีพหลัก 5) รายได้ 6) รายจ่าย 7) การกักหนี้ยืมสิน และได้ประยุกต์ใช้แนวคิดรูปแบบ การมีส่วนร่วมของ Cohen and Uphoff (1977: 219) นิรันดร์ จงวุฒิเนต (2527: 34) และอคิน รพีพัฒน์ (2527: 320) ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 3) การมีส่วนร่วมในการติดตาม ผลการปฏิบัติงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยแสดงการเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ดังนี้

ภาพประกอบ 1 กรอบในการวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษากลุ่มน้ำลำโดมใหญ่

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร (Population) ที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ กลุ่มผู้ใช้น้ำ ประชาชนชาวบ้าน บุคคลที่ชุมชนเคารพนับถือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 91,048 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ กลุ่มผู้ใช้น้ำ ประชาชนชาวบ้าน บุคคลที่ชุมชนเคารพนับถือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (1973: 125) และการสุ่มแบบง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ กรณีศึกษากลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ ซึ่งสร้างตามวัตถุประสงค์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานสภาพเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ จำนวน 23 ข้อ โดยครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับ เพศ อายุ ศาสนา อาชีพ รายได้ รายจ่าย และภาระหนี้สิน เป็นต้น ลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตามแนวคิดของ (บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ, 2553: 81-156)

ส่วนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ จำนวน 10 ข้อ โดยครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำในรอบปีที่ผ่านมา ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแนวคิดของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2557: 87-88)

ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับความต้องการของประชาชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการลุ่มน้ำ และสิ่งแวดล้อม จำนวน 4 ด้าน ครอบคลุมเนื้อหา ได้แก่ 1) ความต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) ความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน 3) ความต้องการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงาน และ 4) ความต้องการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแนวคิดของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2557: 87-88)

ส่วนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตามแนวคิดของ (บุญธรรม กิจปริดาภิสุทธิ, 2553: 81-156)

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการนำแบบสอบถามที่ได้เสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 0.86 แล้วนำแบบสอบถามไปทดลองใช้จัดเก็บข้อมูล (Try-Out) จำนวน 50 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Coefficient Alpha) = 0.95

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้กำหนดขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

3.1 ดำเนินการจัดทำแบบสอบถามตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง

3.2 ขออนุญาตจากคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี โดยแนบรายละเอียดโครงการ และกำหนดการ ส่งไปยัง อปท. ทั้ง 10 อปท.ในพื้นที่ศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ใช้สถานที่จัดประชุมเวทีและความร่วมมือ ในการตอบแบบสอบถาม

3.3 ให้ผู้ช่วยนักวิจัย ซึ่งเป็นนักศึกษาสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม จำนวน 10 คน ลงพื้นที่เก็บข้อมูล แบบสอบถามในพื้นที่ศึกษาทั้ง 10 อปท. ในระหว่างวันที่ 15-25 ตุลาคม 2563 รวมระยะเวลาในการลงพื้นที่เก็บแบบสอบถาม ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้น้ำ ประชาชนชาวบ้าน บุคคลที่ชุมชนเคารพนับถือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษา จำนวน 400 ชุด และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย

3.4 ตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลต่อไป

3.5 คัดข้อมูลโดยนำผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามเสนอแก่เวทีประชุมการมีส่วนร่วมซึ่งจัดในระหว่างวันที่ 17-27 ธันวาคม 2563 จำนวน 10 เวที เวทีละ 30 คน โดยผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย กลุ่มผู้ใช้น้ำ ประชาชนชาวบ้าน บุคคลที่ชุมชนเคารพนับถือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นตัวแทนในการวิเคราะห์สภาพปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาม่น้ำลำโดมใหญ่

3.6 ดำเนินการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สภาพปัญหา สาเหตุของปัญหา และแนวทางแก้ไขปัญหาม่น้ำลำโดมใหญ่ ที่จากการจัดเวทีประชุมการมีส่วนร่วมของประชาชน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสภาพเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ ลักษณะคำถาม เป็นแบบเลือกตอบ

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2557: 87-88)

ระดับการมีส่วนร่วม	ระดับคะแนนเฉลี่ย
มากที่สุด	3.21-4.00
มาก	2.41-3.20
ปานกลาง	1.61-2.40
น้อย	0.81-1.60
น้อยที่สุด	0-0.80

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ความต้องการของประชาชนท้องถิ่นในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการลุ่มน้ำและสิ่งแวดล้อม ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2557: 87-88)

ระดับความต้องการ	ระดับคะแนนเฉลี่ย
ระดับมากที่สุด	4.51 - 5.00
ระดับมาก	3.51 - 4.50
ระดับปานกลาง	2.51 - 3.50
ระดับน้อย	1.51 - 2.50
ระดับน้อยที่สุด	1.00 - 1.50

ส่วนที่ 4 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำลำโดมใหญ่แบบสอบถามเป็นปลายเปิด

สรุปผล

การวิจัยครั้งนี้ได้แบ่งผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย 1) ผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามและ 2) ผลจากการคืนข้อมูลโดยนำผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามเสนอแก่เวทีประชุมการมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยส่วนที่ 1 การวิเคราะห์แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย 1) สภาพเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ 2) การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากร 3) ความต้องการของประชาชนการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ และ 4) แนวทางพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ลุ่มน้ำลำโดมใหญ่

1.1 สภาพเศรษฐกิจและสังคม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 53.30 เป็นเพศชาย และส่วนที่เหลือคิดเป็นร้อยละ 46.80 เป็นเพศหญิง ประชากรในชุมชนส่วนใหญ่ ร้อยละ 51.90 มีอายุ 30-50 ปี รองลงมาร้อยละ 34.30 อายุ 51-65 ปี ร้อยละ 9.10 อายุ 18-30 ปี และร้อยละ 4.80 อายุ 66-89 ปี อาศัยในหมู่บ้านมากกว่า 25 ปีขึ้นไป ประชากรเกือบทั้งหมดหรือร้อยละ 99.00 ไม่คิดจะย้ายถิ่นฐาน

1.2 เศรษฐกิจของครัวเรือน พบว่าอาชีพหลัก ผู้ตอบแบบสอบถามเกือบทั้งหมด หรือร้อยละ 54.30 ประกอบอาชีพทำนาของตนเอง และรองลงมา ร้อยละ 22.80 ประกอบอาชีพ ทำไร่/ปลูกพืชไร่ของตนเอง รายได้รวมของครัวเรือน (เดือน) ประชากรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 45.30 มีรายได้ที่ น้อยกว่า 5,000 บาท รองลงมาร้อยละ 22.80 มีรายได้ที่ 5,000-10,000 บาท ร้อยละ 17.30 มีรายได้ 15,001-20,000 บาท โดยประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 33.75 มีรายจ่าย 10,000-50,000 บาท มีภาระและมีหนี้สินมาจากการกู้ยืมธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร เพื่อนำมาซื้อปัจจัยทางการเกษตร ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินโดยเฉลี่ยประมาณครัวเรือนละ 6-10 ไร่ มีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเอง

2. ผลการศึกษาการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ

ในตาราง 1 เมื่อพิจารณา พบว่าด้านการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำการมีส่วนร่วมของประชาชนมีส่วนร่วมในภาพรวมระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.38, S.D. = 1.26) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เคยเข้าร่วมประชุมกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้านระดับมาก ($\bar{X}$ = 2.71, S.D. = 1.33) รองลงมาคือ เคยเข้าร่วมการศึกษาดูงานความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรในระดับมาก ($\bar{X}$ = 2.67, S.D. = 1.28) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ เคยร่วมกำหนดแนวเขตการใช้ที่ดินในพื้นที่ลำโดมใหญ่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 1.99, S.D. = 1.13) ตามลำดับ

ตาราง 1 การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. เข้าร่วมประชุมอย่างเป็นทางการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร	2.60	1.35	มาก
2. ท่านเคยแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมหรือร่วมกันวางแผนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร	2.43	1.23	มาก
3. ท่านเคยเข้าร่วมการศึกษาดูงานความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากร	2.67	1.28	มาก
4. ท่านเคยร่วมปลูกต้นไม้ในเขตลุ่มน้ำลำโดมใหญ่	2.59	1.24	มาก
5. ท่านเคยร่วมในการสร้างทางกันน้ำในเขตลุ่มน้ำลำโดมใหญ่	2.10	1.24	ปานกลาง
6. ท่านเคยร่วมทำแนวเขตอนุรักษ์ในเขตลุ่มน้ำลำโดมใหญ่	2.04	1.13	ปานกลาง
7. ท่านเคยร่วมกำหนดแนวเขตการใช้ที่ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำลำโดมใหญ่	1.99	1.13	ปานกลาง
8. ท่านเคยร่วมแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับลุ่มน้ำลำโดมใหญ่	2.33	1.26	ปานกลาง
9. ท่านเคยเข้าร่วมประชุมกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน	2.71	1.33	มาก
10. ท่านเคยเข้าร่วมกิจกรรมการบวชป่าหรือพิธีเลี้ยงปู่ ตา หรือการสืบทอดแม่น้ำ	2.36	1.42	ปานกลาง
ภาพรวม	2.38	1.26	ปานกลาง

3. ผลการศึกษาความต้องการของประชาชนในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำลำโดมใหญ่

ในตาราง 2 เมื่อพิจารณาความต้องการของประชาชนในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ พบว่าประชาชนจะมีส่วนร่วมในภาพรวมระดับปานกลาง ($\bar{X}= 2.77$, S.D.=1.13) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า 1) ความต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผนออกกฎระเบียบและข้อตกลงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{X}=2.90$, S.D.=1.39) รองลงมา การมีส่วนร่วมในการวางแผนเกี่ยวกับการป้องกันรักษาลุ่มน้ำของตนเอง ($\bar{X}=2.77$, S.D.=1.27) 2) ความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ปฏิบัติงานในการพัฒนาแหล่งน้ำลำโดมใหญ่ ($\bar{X}=2.88$, S.D.=1.37) รองลงมา ปฏิบัติงานในการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ ($\bar{X}=2.78$, S.D.=1.35) 3) ความต้องการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงานข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ติดตามผลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ ($\bar{X}=2.97$, S.D.=1.51) รองลงมา ติดตามผลที่เกี่ยวกับการป้องกันรักษาลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ ($\bar{X}=2.88$, S.D.=1.35) และ 4) ความต้องการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ ($\bar{X}=2.81$, S.D.=1.25) รองลงมา ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ ($\bar{X}=2.78$, S.D.=1.21)

ตาราง 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลของความต้องการของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำลำโดมใหญ่

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ความต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผน	2.75	1.28	ปานกลาง
1.1 วางแผนเกี่ยวกับการป้องกันรักษาลุ่มน้ำของตนเอง	2.77	1.27	ปานกลาง
1.2 วางแผนเกี่ยวกับการป้องกันการลักลอบจับสัตว์น้ำ	2.61	1.19	ปานกลาง
1.3 วางแผนเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำลำโดมใหญ่	2.72	1.25	ปานกลาง
1.4 วางแผนออกกฎระเบียบและข้อตกลงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	2.90	1.39	ปานกลาง
2. ความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน	2.78	1.32	ปานกลาง
2.1 ปฏิบัติงานในการปกป้องรักษาลุ่มน้ำลำโดมใหญ่	2.73	1.31	ปานกลาง
2.2 ปฏิบัติงานในการป้องกันการลักลอบจับสัตว์น้ำ	2.72	1.31	ปานกลาง
2.3 ปฏิบัติงานในการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำลำโดมใหญ่	2.78	1.35	ปานกลาง
2.4 ปฏิบัติงานในการพัฒนาแหล่งน้ำลำโดมใหญ่	2.88	1.37	ปานกลาง
2.5 ปฏิบัติงานในการออกกฎระเบียบและข้อตกลงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	2.77	1.27	ปานกลาง
3. ความต้องการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงาน	2.82	1.34	ปานกลาง
3.1 ติดตามผลเกี่ยวกับการป้องกันรักษาลุ่มน้ำลำโดมใหญ่	2.88	1.35	ปานกลาง
3.2 ติดตามผลเกี่ยวกับการป้องกันการลักลอบจับสัตว์น้ำในลำโดมใหญ่	2.74	1.27	ปานกลาง
3.3 ติดตามผลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำลำโดมใหญ่	2.97	1.51	ปานกลาง
3.4 ติดตามผลเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำลำโดมใหญ่	2.74	1.31	ปานกลาง
3.5 ติดตามผลเกี่ยวกับการออกกฎระเบียบและข้อตกลงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	2.78	1.25	ปานกลาง
4. ความต้องการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์	2.72	1.24	ปานกลาง
4.1 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการรักษาลุ่มน้ำลำโดมใหญ่	2.64	1.26	ปานกลาง
4.2 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการป้องกันการลักลอบจับสัตว์น้ำ	2.61	1.25	ปานกลาง
4.3 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากลุ่มน้ำลำโดมใหญ่	2.78	1.21	ปานกลาง
4.4 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งน้ำ	2.81	1.25	ปานกลาง
4.5 ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการออกกฎระเบียบและข้อตกลงเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	2.75	1.25	ปานกลาง
ภาพรวมทั้ง 4 ด้าน	2.77	1.13	ปานกลาง

4. ผลการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พบว่ากลุ่มตัวอย่าง มีปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ โดยพบมากที่สุด ประชาชนขาดความรู้ความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรน้ำ ร้อยละ 49.00 การจัดการทรัพยากรน้ำไม่สามารถทำได้ด้วยตนเองต้องเข้าร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องจึงจะสำเร็จ ร้อยละ 46.00 ตามลำดับ เหตุผลส่วนใหญ่ เพราะไม่ได้เข้ารับการอบรม ส่วนปัญหาอุปสรรคในการเข้ามามีส่วนร่วมชุมชน ขาดงบประมาณในการดำเนินงานจัดการทรัพยากรน้ำ ร้อยละ 64.00 และไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการทรัพยากรน้ำที่จัดขึ้นโดยรัฐ ร้อยละ 63.25 ตามลำดับ ทำให้ไม่เกิดความต่อเนื่องในการดำเนินงาน

ผลการวิจัยส่วนที่ 2 การคืนข้อมูลโดยนำผลจากการวิเคราะห์แบบสอบถามเสนอแก่เวทีประชุมการมีส่วนร่วม
พบว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ 3 ประเด็น ประกอบด้วย 1) สภาพปัญหา/สาเหตุ 2) มาตรการป้องกัน/แก้ไข
ปัญหา และ 3) หน่วยงานที่สนับสนุน จึงทำให้ได้มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการใช้
แบบมีส่วนร่วมของประชาชน ดังตาราง 3

ตาราง 3 มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการใช้แบบมีส่วนร่วมของประชาชน
และนำแนวทางมาสร้างรูปแบบการป้องกันและแก้ไข ตลอดจนการลดผลกระทบโดยชุมชน

ปัญหา/สาเหตุ	มาตรการป้องกัน/แก้ไขปัญหา	หน่วยงานที่สนับสนุน
1. น้ำมีสีคล้ำ ผักตบชวา ขึ้นหนาแน่น	1. มีแนวทางการกำจัดผักตบชวา ที่ชัดเจน	1. องค์รปกครองส่วนท้องถิ่น 2. สำนักงานโยธาธิการและผังเมือง จังหวัดอุบลราชธานี 3. ชลประทานจังหวัดอุบลราชธานี
2. ตลิ่งพัง	2. ปลูกต้นไม้หรือทำแนวป้องกันริมตลิ่ง	กรมเจ้าท่า
3. น้ำมีสีคล้ำ มีกลิ่นเหม็น ในช่วงฤดูร้อน	3. ทุกภาคส่วนทั้งโรงงาน คริวเรือน และภาคการเกษตรต้องร่วมมือกัน ควบคุมการปล่อยน้ำเสียลงสู่ลำโดม	1. สถานประกอบการ 2. อุตสาหกรรมจังหวัด 3. สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุบลราชธานี 4. องค์รปกครองส่วนท้องถิ่น 5. สถาบันการศึกษา
4. น้ำไม่สะอาด (สัมผัสแล้วเกิดผื่นคัน)	4. แก้ไขน้ำเสียในคริวเรือน ทำเป็นบ่อบำบัดน้ำเสีย ทำเป็นขบวนการกรองน้ำเสีย	สำนักงานสาธารณสุขอำเภอ/จังหวัด
5. สัตว์น้ำลดน้อยลงมาก	5. การปล่อยปลาทุก ๆ ปี	ประมงจังหวัด
6. น้ำเน่าเสีย เพราะมี สารเคมีจากไร่นา และน้ำเสียจากชุมชน ไหลลงไป	6. เฝ้าระวังสารเคมีต่าง ๆ ที่มีความเสี่ยงที่จะไหลลงสู่แหล่งน้ำ เมื่อฝนตก	สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 12 อุบลราชธานี
7. ในฤดูฝนน้ำท่วม บริเวณคลองส่งน้ำ แต่ฤดูแล้ง น้ำกลับขาดแคลน	7. ควรทำธนาคารน้ำใต้ดิน ระดับคริวเรือน	องค์รปกครองส่วนท้องถิ่น

จากตาราง 3 นอกจากจะได้มาตรการป้องกันและแก้ไขปัญหาคูณภาพน้ำที่อาจจะส่งผลกระทบต่อการใช้
แบบมีส่วนร่วมของประชาชน ยังสามารถนำแนวทางมาสร้างรูปแบบการป้องกัน และแก้ไขตลอดจนการลดผลกระทบ
โดยชุมชน เพื่อให้การบริหารจัดการทรัพยากรลุ่มน้ำลำโดมใหญ่เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน จึงทำให้ต้องมีการแต่งตั้ง
คณะกรรมการเครือข่ายลำโดมใหญ่ ใน 3 ระดับ คือ ระดับอปท. ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อเชื่อมประสานการทำงาน
ให้เกิดผลสำเร็จและจัดหาเครือข่ายภาคี ที่จะให้ความช่วยเหลือตลอดจนแหล่งงบประมาณในการแก้ไขปัญหา โดยคณะกรรมการ
แต่ละระดับสามารถวางแผนและสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อนำประเด็นปัญหาบรรจุในแผนพัฒนา
ของท้องถิ่นเพื่อจัดสรรงบประมาณลงไปแก้ไขปัญหาได้ตรงตามความต้องการ และความสำคัญเร่งด่วนของปัญหาที่เกิดขึ้น

อภิปรายผล

1. สภาพเศรษฐกิจและสังคมของผู้ตอบแบบสอบถามในการศึกษา เป็นเพศชาย ร้อยละ 53.30 เพศหญิงร้อยละ 46.80 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 30-50 ปี รองลงมาคือ 51-65 ปี ตามลำดับ โดยมีอายุเฉลี่ยประมาณ 50 ปี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานในชุมชนมาแล้วมากกว่า 25 ปีขึ้นไป และไม่คิดจะย้ายไปอาศัยอยู่ที่อื่น ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา เป็นอาชีพหลัก รองลงมาคือ ทำไร่/ปลูกพืชไร่ รับราชการ และค้าขาย ตามลำดับ โดยมีรายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ยต่อเดือน น้อยกว่า 5,000 บาท มีรายจ่ายของครัวเรือนทั้งหมดในรอบปีประมาณ 10,000-50,000 บาท มีภาระและหนี้สินจากการ กู้ยืมธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรเพื่อนำมาซื้อปัจจัยทางการเกษตร ส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินโดยเฉลี่ยประมาณ ครัวเรือนละ 6-10 ไร่ มีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเอง ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของฉัตรพงษ์ สุขเกื้อ, ชาตรี วีระสิทธิ์ และประนอม สุขเกื้อ (2556) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อทราบระดับความรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อการอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยา พบว่ากลุ่มประชาชน เพศชายและเพศหญิง มีจำนวนใกล้เคียงกัน โดยกลุ่มประชาชน เพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 56.68 เพศชาย คิดเป็นร้อยละ 43.32 มีอายุอยู่ในช่วง 51-60 ปี คิดเป็นร้อยละ 27.46 ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 41.56 รองลงมา คือการเกษตร ร้อยละ 37.75 ตามลำดับ

2. การมีส่วนร่วมและความต้องการของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ ต้องการมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ความต้องการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ความต้องการมีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับปานกลาง และความต้องการการมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับปานกลาง จากการศึกษาความต้องการของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน จะอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด เพราะประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจ ทำให้ไม่สามารถจัดการทรัพยากรน้ำได้ด้วยตนเอง การขาดความรู้ความเข้าใจ ถึงปัญหาพื้นที่ที่ถูกต้อง ดังนั้นกระบวนการที่ต้องดำเนินการเป็นอันดับแรก คือการสร้างความรู้ความเข้าใจการมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น การสร้างความรู้ความเข้าใจการมีส่วนร่วมเป็นกิจกรรมหลัก เช่น การใช้ประโยชน์การอนุรักษ์และการบริหารจัดการโดยเน้น ความสำคัญกับการสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมให้กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการประชาสัมพันธ์ ฝึกอบรม และศึกษาดูงาน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมให้กับประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุปราณี โลภักดีสวัสดิ์ และวิโรจน์ เจริญลักษณ์ (2558) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรน้ำ โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา เขื่อนขุนด่านปราการชล อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครนายก พบว่าผลการวิจัยใกล้เคียงกัน การรับรู้การบริหาร จัดการน้ำ ความพึงพอใจต่อการใช้น้ำ ทักษะที่มีต่อการบริหารจัดการน้ำ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการ ทรัพยากรน้ำในพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาเขื่อนขุนด่านปราการชล อันเนื่องมาจาก พระราชดำริ จังหวัด นครนายก ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิเดช สิทธิพรหม และเทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์ (2558) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ด้านการร่วมรับผลประโยชน์ ด้านการร่วมปฏิบัติด้านการร่วมคิด ด้านการร่วมติดตามและประเมินผลและด้านการร่วมตัดสินใจ ตามลำดับ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจพรรณ สุวรรณท้าว (2558) ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเลิง อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย คือ ด้านการดำเนินการ/ ปฏิบัติงาน ด้านการติดตามและประเมินผล ด้านการวางแผนดำเนินกิจกรรม และด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา

3. แนวทางการแก้ไขปัญหาในการมีส่วนร่วมการจัดการทรัพยากรน้ำลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ พบว่าประชาชนขาดความรู้ ความสามารถในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรน้ำ ร้อยละ 49.00 การจัดการทรัพยากรน้ำไม่สามารถทำได้ด้วยตนเอง ต้องเข้าร่วมกับหน่วยงานอื่นจึงจะสำเร็จ ร้อยละ 46.00 ตามลำดับ ชุมชนขาดงบประมาณในการดำเนินงานจัดการทรัพยากร น้ำ ร้อยละ 64.00 และไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการทรัพยากรน้ำที่จัดขึ้นโดยรัฐ ร้อยละ 63.25 ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ ชลธร ทิพย์สุวรรณ (2557) ศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการลุ่มน้ำสาขาแอมริม พบว่ามีปัจจัยใกล้เคียงกันได้แก่ 1) ขาดกลไกร่วมกันในพื้นที่ลุ่มน้ำ 2) วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นและการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยชุมชน 3) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียจากการใช้ทรัพยากรน้ำ

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการน้ำ กรณีศึกษาลุ่มน้ำลำโดมใหญ่ สำเร็จลุล่วงได้อย่างสมบูรณ์ ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก อปท.ทั้ง 10 แห่ง ประกอบด้วย 1) เทศบาลตำบลสว่างวีระวงศ์ 2) อบต.แก่งโดม 3) เทศบาลตำบลโพธิ์ไทร 4) อบต.ไร่ใต้ 5) เทศบาลตำบลนาเยีย 6) เทศบาลเมืองเดช 7) อบต.เดชอุดม 8) อบต.ท่าโพธิ์ศรี 9) อบต.พรสวรรค์ และ 10) อบต.โดมประดิษฐ์ ที่ให้ความอนุเคราะห์สถานที่ บุคลากร ในการทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

ขอขอบคุณกลุ่มประชากรเป้าหมาย ได้แก่ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำศาสนา และตัวแทนชุมชนที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างยิ่งในการตอบแบบสอบถามข้อมูลวิจัยและเข้าร่วมประชุมทุกครั้งที่มีการจัดประชุม

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และโครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ย อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการกำจัดขยะและบำบัดน้ำเสีย ตามแนวพระราชดำริ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่อนุเคราะห์บุคลากรเข้าร่วมโครงการวิจัยและอุปกรณ์ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

- 1.1 ควรมีการจัดกิจกรรมการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำกับประชาชน
- 1.2 ควรประชาสัมพันธ์ รมรณคดีให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรน้ำ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 2.1 ควรศึกษาวิจัยการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม
- 2.2 ควรจัดกิจกรรมฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
- 2.3 ควรศึกษาติดตามผลการพัฒนาแหล่งน้ำลุ่มน้ำลำโดมใหญ่แบบผสมผสาน
- 2.4 ควรศึกษาวิจัยการถอดบทเรียนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- กมล หอมกลิ่น, โสวัตรีณ กลาง และวิพัทธ์ จินตนา. (2556). *การปรับตัวทางวัฒนธรรมของชุมชนต่อการจัดการทรัพยากรน้ำในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากการสร้างฝายลำโดมใหญ่ ตำบลไร่ใต้ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุบลราชธานี*. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กวี วัชรพูน. (2535). *ภาวะผู้นำ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาชีพปญชี กรุงเทพฯ.
- เขมิกา ยามะรัต. (2527). *ความพึงพอใจในชีวิตของชนชาว: กรณีข้าราชการบำนาญกระทรวงเกษตรและสหกรณ์*. วิทยานิพนธ์ สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ฉัตรพงษ์ สุขเกื้อ, ชวรี วีระสิทธิ์ และประนอม สุขเกื้อ. (2556). *การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการอนุรักษ์แม่น้ำเจ้าพระยาในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- ชลธร ทิพย์สุวรรณ. (2557). *ปัจจัยที่นำไปสู่การบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการลุ่มน้ำสาขาแม่ริม*. ดุษฎีนิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภูมิภาคลุ่มน้ำโขงและสาละวินศึกษา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ณรงค์ เส็งประชา. (2541). *มนุษย์กับสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. (2527). *กลวิธีการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุขมหาวิทยาลัยมหิดล.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2557). *การวิจัยทางการวัดผลและประเมินผล*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2553). *เทคนิคการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ศรีอนันต์การพิมพ์.
- เบญจพรรณ สุวรรณท้าว. (2558). *ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบลนาเลิง อำเภอสว่างภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด*. *วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด*, 5(1), 212-238.

- เมธาวี นินนานนท์. (2551). *การใช้ส้วมหน้าดินในการบ่งชี้ปริมาณสารอินทรีย์ในสิ่งแวดล้อมบริเวณแม่น้ำปะกง*. วิทยานิพนธ์
วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยบูรพาใหญ่.
- สุปราณี โล่ภักดีสวัสดิ์ และวิโรจน์ เจษฎาลักษณ์. (2558). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ
โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษา เขื่อนขุนด่านปราการชล อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนครนายก*. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุพัตรา สุภาพ. (2548). *สังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อภิเดช สิทธิพรหม และเทพศักดิ์ บุญยรัตพันธุ์. (2558). *ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น
ขององค์การบริหารส่วนตำบลรอบเมือง อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด. วารสารอิเล็กทรอนิกส์การเรียนรู้ทางไกล
เชิงนวัตกรรม (e-JODIL), 8(1), 137-149.*
- อดิน ระพีพัฒน์. (2527). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสถานสงเคราะห์วัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการพัฒนา*. ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- Taro, Y. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row Publications.
- Cohan, J. M. and Uphoff, N. T. (1997). *Rural Development Participation: Concepts and Measure for Project Design*.
New York: Comet University.